

УДК 330.341.1(477)

МОЖЛИВОСТІ ПОЕТАПНОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ УСКЛАДНЕНОЇ ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ

Шкурупій О. В., д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Флегантова А. Л., ст. викл. кафедри міжнародної економіки ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Шкурупій О. В., Флегантова А. Л. Можливості поетапного інноваційного розвитку України в умовах ускладненої політико-економічної ситуації.

Предметом дослідження є інноваційний розвиток національної економіки. Метою дослідження є визначення можливостей поетапного інноваційного розвитку економічної системи України в умовах ускладненої політико-економічної ситуації. Методи дослідження: статистичний, кількісного та якісного порівнянь, логічного узагальнення. У статті проаналізовано інноваційний стан національної економіки. Аналіз свідчить про необхідність активізації інноваційних процесів, що може бути здійснено за умови використання збереженого інтелектуального та інноваційного потенціалу та належної підтримки держави. Не дивлячись на те, що за останні десять років відбувалось значне його зменшення, збережений потенціал здатен вивести країну зі стану кризи. Дослідження прикладів ефективною інноваційної політики, які були застосовані в несприятливих економічних та політичних ситуаціях привели до необхідності використання досвіду Сінгапуру, Малайзії, Гонконгу та Південної Кореї. Це невеликі країни, яким всього за декілька десятиліть вдалося успішно трансформувати свою економіку та в кінці ХХ століття перетворитися в економічних лідерів. Загальний економічний розвиток цих країн зі стану війни та глибокої соціально-економічної кризи до періоду стабільного економічного розвитку пройшов декілька етапів. Для подолання кризи Україні необхідно пройти два етапи інноваційного розвитку. Перший етап полягає у реалізації низки заходів у рамках урядової політики, головними з яких є залучення техніки, технології та досвіду з-за кордону, підтримка та розвиток традиційних галузей національної економіки. Другий етап полягає у концентрації дій уряду на інноваційних галузях національної економіки, створенні інноваційної системи, що відповідає міжнародним стандартам.

Shkurupii O., Flegantova A. The Possibilities of Phase Innovative Development of Ukraine under Conditions of Complicate Political and Economic Situation.

The subject of research is the innovative development of national economy. The aim of research is the identification of opportunities for phase innovative development of economic system of Ukraine under the complicated political and economic situation. The methods of research are: statistical, quantitative and qualitative comparisons, logic generalization. In the article the innovative state of the national economy is analyzed. This analysis shows the necessity of activation of innovative processes. These measures can be implemented in the case of using the saved in the state intellectual and innovative potential and the support from the state. In spite of the fact, that during last ten years there was the stable negative trend of it's decrease, the mentioned potential is sufficient for removing the state from the crisis. The research of examples of effective innovative policy, which was implemented by countries in an unfavorable political and economic situations, has led to the necessity to investigate the examples of Singapore, Malaysia, Hong Kong and South Korea. These are the small countries, which during just a few decades successfully transformed it's economy and at the end of XX century changed to economic leaders. The general economic development of these countries from the status of war

and deep social and economic crisis to the period of stable economic development passed several stages. For the overcoming the crisis, Ukraine have to pass two stages of innovation development. The first stage consists of realization a number of measures as a part of the government's economic policy, the main ones are: attracting of equipment, technology and experience from abroad, support and development of the country's traditional industries. The second stage consists of government's measures focused on the support of innovative branches of national economy, creating innovative systems, which corresponds to the international standards.

Шкурупий О. В., Флегантова А. Л. Возможности поэтапного инновационного развития Украины в условиях усложненной политико-экономической ситуации.

Предметом исследования является инновационное развитие национальной экономики. Целью исследования является определение возможностей поэтапного развития экономической системы Украины в условиях усложненной политико-экономической ситуации. Методы исследования: статистический, количественного и качественного сравнений, логического обобщения. В статье проанализировано инновационное состояние национальной экономики. Анализ свидетельствует о необходимости активизации инновационных процессов, что может быть осуществлено при условии использования сохраненного интеллектуального и инновационного потенциала и надлежащей помощи государства. Не смотря на то, что за последние десять лет происходило его существенное сокращение, сохраненный потенциал способен вывести страну из состояния кризиса. Исследование примеров эффективной инновационной политики, которые были применены в неблагоприятных экономических и политических ситуациях, привели к необходимости использования опыта Сингапура, Малайзии, Гонконга и Южной Кореи. Это небольшие страны, которым всего за несколько десятилетий удалось успешно трансформировать свою экономику и в конце XX столетия преобразоваться в экономических лидеров. Общее экономическое развитие этих стран из состояния войны и глубокого социально-экономического кризиса до периода стабильного экономического развития прошло несколько этапов. Для преодоления кризиса Украине необходимо пройти два этапа инновационного развития. Первый этап состоит в реализации ряда мероприятий в рамках государственной политики, главные из которых: привлечение иностранной техники, поддержка и развитие традиционных отраслей национальной экономики. Второй этап состоит в концентрации действий государства на инновационных отраслях национальной экономики, создании инновационной системы, отвечающей международным стандартам.

Постановка проблеми. Дієва інноваційна політика держави є важливою для будь-якої країни, не залежно від моделі її економічного розвитку. Особливо важливою названа політика є для країн, які знаходяться в стані кризи. Про це свідчать приклади розвитку тих держав, яким вдалось подолати макроекономічний спад у всіх його негативних проявах та наслідки воєнно-політичних конфліктів. Принципово значущим для України, сучасний розвиток якої відбувається в умовах ускладненої економічної та політичної ситуації, є досвід азійських країн. Перебуваючи свого часу у кризовій ситуації вони змогли вийти із неї, застосовуючи дієву інноваційну політику. Отже, інновації необхідно розглядати як перевірений світовою практикою та надійний спосіб вивести країну із кризи. Основними завданнями інноваційної політики є: забезпечення стабільного довгострокового розвитку; нарощування інноваційного потенціалу; формування економіки знань; ефективне використання матеріальних і фінансових ресурсів, спрямованих на створення наукоємних технологій; виготовлення наукомісткої, конкурентоспроможної продукції. Розбудова засад ефективної економічної політики, а особливо інноваційної (як однієї з її найважливіших складових) є надзвичайно актуальною для України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наш час вітчизняними науковцями приділяється значна увага дослідженню потенційних інноваційних можливостей розвитку

економіки України. Зокрема, особливості та можливості розвитку країни в умовах ускладненої економічної ситуації висвітлили в наукових працях О. О. Коць, Д. Ю. Дрожжин, І. В. Одотюк, А. В. Драбаніч та ін. Сучасні дослідження з урахуванням названих особливостей поточного періоду розвитку національної економіки ґрунтуються на фундаментальних працях таких науковців як О. Амоша, А. Гальчинський, В. Геєць, Л. Федулова.

Мета статті - визначити можливості поетапного інноваційного розвитку господарської системи України в умовах ускладненої політико-економічної ситуації

Викладення основного матеріалу. Кризові ситуації в економіці, ускладнені війною, політичними, міжнаціональними або внутрішніми (релігійними, соціальними та іншими) конфліктами в світовому суспільстві відбувались завжди (протягом всієї історії його розвитку). Вони продовжують виникати і нині, створюючи виклики для різних країн. Доводиться констатувати, що Україна у цьому не є виключенням. Пошуки виходу з ситуації, в якій опинилась нині національна економіка, вказують на необхідність активізації інноваційних процесів, які повинні відбуватись за належної підтримки з боку держави. Проте, фактично, ще до початку економічної та політичної дестабілізації в країні, названим процесам була властива спадна динаміка, а функції державного регулювання не відповідали імперативу побудови в країні інноваційної економіки. Це унаочнює аналіз названих процесів за рядом основних показників (табл.).

Таблиця 1 – Основні показники інноваційної діяльності України, 2000-2014 рр.

Показники	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Кількість працівників наукових організацій, тис. осіб.	188,0	170,6	141,1	134,7	129,9	123,2	109,6
Кількість спеціалістів, які виконують наукові та науково-технічні роботи, тис. осіб.	120,8	105,5	89,6	85,0	82,0	77,9	69,4
Спеціалісти з науковими ступенями, тис. осіб	69,08	80,31	98,42	99,87	103,65	106,56	102,32
Загальний обсяг інноваційних витрат у промисловості, млн. грн.	-	-	8045,5	14333,9	11480,6	9562,6	7695,9
Кількість промислових підприємств, які впроваджували інновації, од.	-	-	1380	1620	1740	1680	1609
Впровадження нових технологічних процесів, од.	1403	1808	2043	2510	2188	1576	1743
Освоєння виробництва інноваційної продукції, найменувань	15323	3152	2408	3238	3403	3138	3661

Джерело: складено на основі [1]

Оцінюючи реальність перспектив виходу України з внутрішньої економічної та політичної кризи на основі інновацій, насамперед, необхідно зазначити, що такі можливості можуть бути реалізовані за умови використання збереженого в країні інтелектуально-інноваційного потенціалу. Стосовно інтелектуального потенціалу

економічного розвитку України необхідно зазначити таке: не зважаючи на те, що має місце стійка негативна тенденція його зменшення, названий потенціал залишається достатніми для того, щоб вивести країну з кризи. Йдеться про кількість працівників наукових організацій і спеціалістів, які виконують наукові та науково-технічні роботи, а також про кількість спеціалістів з науковими ступенями (їх чисельність навіть зростає порівняно з 2000 р. при незначних коливаннях впродовж 2012-2014 рр.).

Можливість того, інноваційний потенціал здатен виступати рушійною силою прогресивних змін вітчизняної економіки, простежується передусім через освоєння виробництва інноваційної продукції. Не зважаючи на складну економічну та політичну ситуацію, яка виникла в Україні, випуск інноваційної продукції за показником кількості найменувань в 2014 р. збільшився порівняно з попереднім роком на 1,2 %. Цей результат не можна ігнорувати, хоча, безперечно, він не забезпечує ті кардинальні зміни, які здатні «переломити» негативну тенденцію спаду в економіці. За кількістю найменувань продукції, які освоєні вітчизняними підприємствами досягнутий рівень не може вважатись достатнім. Ці лише 3,7 тис. інноваційні різновиди (у з 2000 р. їх було більше 1,5 тис.). Негативно також слід оцінювати те, що підприємства скоротили впровадження нових технологій (одна з найбільш наочних ознак регресу в економіці країни) та, безумовно, те, що зменшилась кількість підприємств промисловості, які впроваджували інновації. Відсутність стимулюючої політики держави в сфері підтримання інновацій у реальному секторі економіки є для підприємств стримуючим чинником їх інноваційної активності. За два роки (2012-2013 рр.), які передували сучасній внутрішній економічній та політичній кризі в Україні, загальний обсяг інноваційних витрат в промисловості скоротився на $\frac{2}{3}$.

Інноваційна політика держави повинна бути орієнтована на виконання науково-технічних програм і проєктів загальнонаціонального значення (визначальною метою є сприяння розвитку галузей, що мають пріоритетне значення для країни) та поширення науково-технічних знань [2, с. 3]. Вона має бути націлена на розвиток технологій (що передбачає розроблення державних інноваційних програм та інвестування державою у великі інноваційні проєкти), на ринково орієнтовану інноваційну політику (яка передбачає регулювання процесу розподілу ресурсів самим ринковим механізмом та обмеження ролі держави у цих процесах) та бути соціально орієнтованою (такою, яка передбачає залучення громадськості для прийняття рішень та регулювання наслідків НТП).

Пошук прикладів ефективної інноваційної політики, яка була реалізована країнами в умовах несприятливих політичних та економічних ситуацій, привів до необхідності дослідження прикладів Сінгапуру, Малайзії, Гонконгу та Південної Кореї. Це невеликі країни, які всього за декілька десятиліть успішно трансформували свою економіку і вже у кінці ХХ ст. перетворилися в азійських економічних лідерів.

Як відмічають численні дослідники, загальний економічний розвиток цих країн від стану війни та глибокої соціально-економічної кризи до періоду стійкого економічного розвитку пройшов декілька етапів. Для початкових етапів виходу з кризи була властива висока залежність від трансферу технологій зі сторони зарубіжних мультинаціональних компаній, а на етапі виходу з кризи розробники національної технологічної стратегії основну увагу приділяли стимулюванню процесів розбудови місцевих підтримуючих галузей. Тому, на нашу думку, для України, яка нині знаходиться у стані глибокої політичної та економічної кризи, досвід саме цих країн доцільно взяти за основу при створенні умов майбутньої стабілізації в країні.

Модель інноваційного розвитку України побудована нами, враховує досвід Сінгапуру, Малайзії, Гонконгу та Південної Кореї. Вона передбачає два етапи. На першому – під впливом державного регулювання забезпечуються принципові зміни, які спрямовують розвиток макроекономічної системи за інноваційним вектором. Він відповідає періоду виходу країни з економічної та політичної кризи і повинен бути започаткований вже нині. Другий етап, який слідуватиме за ним, – відповідає терміну економічного зростання та стійкого розвитку суспільства (рис. 1).

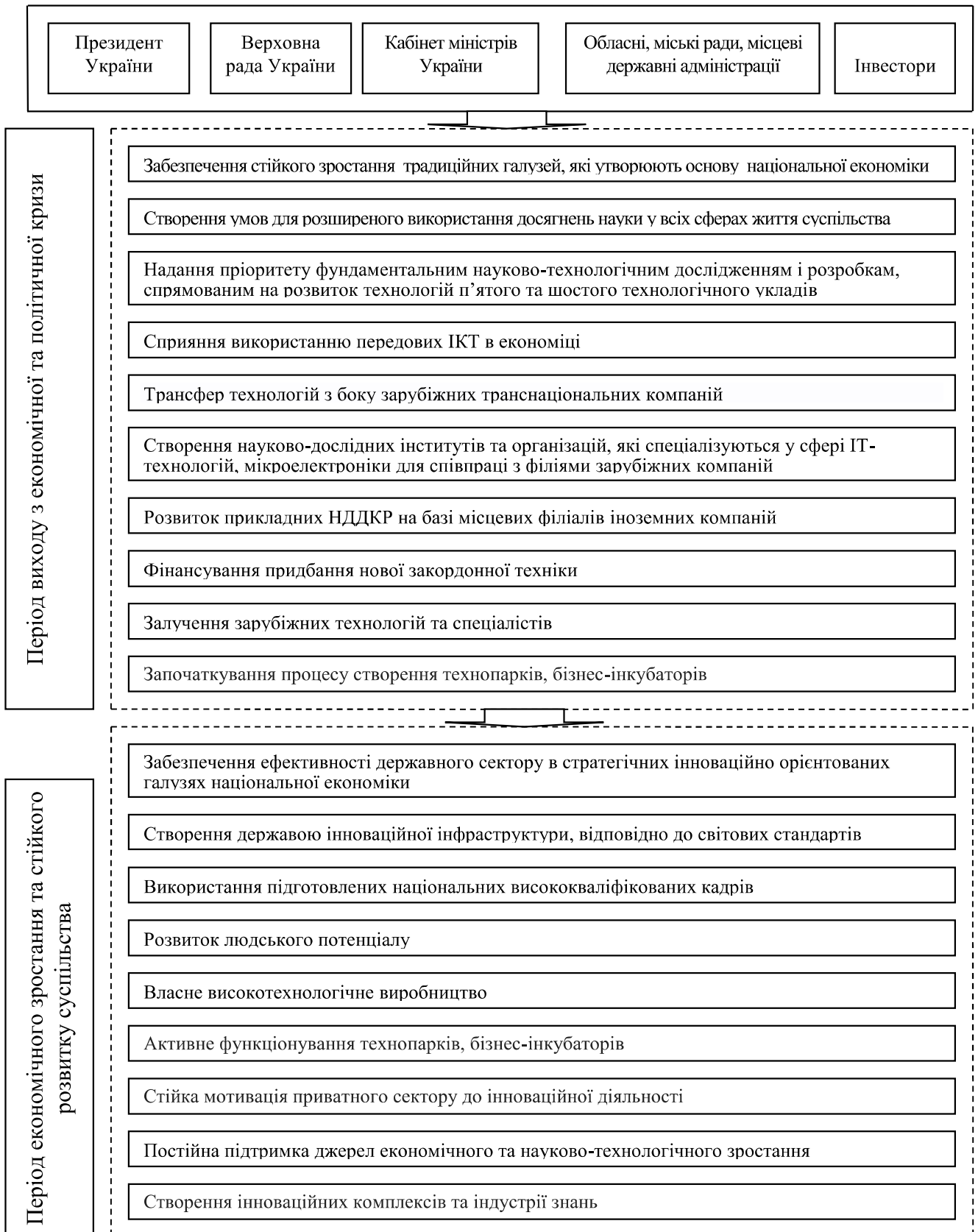

Рисунок 1 – Модель поетапного інноваційного розвитку України на основі досвіду Сінгапуру, Малайзії, Гонконгу та Південної Кореї (розроблено авторами)

Світовий досвід здійснення інноваційних перетворень в економіці дозволяє виокремити основні підходи щодо їх реалізації, визначити базові передумови, а також пріоритети реалізації інноваційного потенціалу, врахувавши при цьому стримуючі

чинники названих процесів. Основні підходи до реалізації інноваційної політики, зокрема щодо використання інноваційно-інвестиційного потенціалу розвитку, направлено на виведення країни зі стану кризи такі [3, с. 33; 4, с. 5 - 6]:

1) залучення сучасних технологій із-за кордону. Державна політика орієнтована на широке впровадження сучасних технологічних процесів, поступовий перехід до застосування передових технологій, формування економіки з домінуванням п'ятого та шостого технологічного укладу. Така політика використовувалась у Китаї, Ізраїлі, Індії, Південній Кореї, Індонезії на початкових етапах виходу з економічної та політичної кризи та у період відносно стабільного стану економіки названих країн;

2) об'єднання зусиль держави й бізнесу в напрямі фінансового забезпечення розвитку власної бази наукових досліджень на основі принципів державно-приватного партнерства, що передбачає використання власних науково-технічних і виробничих можливостей при впровадженні нових і вдосконаленні наявних технологій; пріоритетними сферами партнерства є: фінансова (шляхом створення венчурних та інших фондів спільного інвестування); наукова (формування технологічних і наукових парків); соціальна (разом із формуванням виробничої інфраструктури та забезпеченням розвитку базових технологій, за що традиційно відповідає держава); розвиток економіки на регіональному рівні (у формі інноваційних кластерів).

3) розбудова переважно інституційного середовища всередині країни. Зосередження створених інститутів інноваційного розвитку на залученні з-за кордону і розміщенні в національній економіці фінансового, людського, техніко-технологічного капіталу та спрямування його в найбільш технологічно модернізовані види виробництва;

4) формування системи фіскальних і фінансово-економічних преференцій з метою створення найбільш привабливої платформи для ведення інноваційного бізнесу в країні.

Висновки. Отже, для виходу із стану політико-економічної нестабільності, Україні необхідно пройти два етапи інноваційного розвитку. Перший етап передбачає проведення в рамках державної економічної політики низки заходів, основними з яких є: залучення техніки і технологій з-за кордону, підтримка традиційних для країни галузей, що забезпечують основу національної економіки, сприяння розвитку НДДКР, у тому числі, прикладним дослідженням, які здійснюються компаніями в Україні (філіями, підрозділами іноземних ТНК або за співпраці з ними на основі аутсорсингу). Другий етап передбачає проведення з боку держави заходів спрямованих на підвищення ролі державного сектору в стратегічних інноваційно орієнтованих галузях національної економіки, створення інноваційної інфраструктури, інноваційних комплексів та індустрії знань, які відповідають світовим стандартам. Зазначені заходи дозволять вивести економіку з кризового стану, спираючись на наявні та залучені ресурси на першому етапі та, закріпивши результат і акумулюючи власні можливості – на другому.

Список використаних джерел:

1 Статистичний щорічник України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

2. Дрожжин Д. Ю. Державна інноваційна політика України в умовах євроінтеграції / Д. Ю. Дрожжин // Теорія та практика державного управління. – Вип. 4(47). – 2014. – С.1-9.

3. Одотюк І. В. Сучасна інноваційна політика України: передумови, основні підходи та напрями реформування / І. В. Одотюк, О. М. Фащевська, С. М. Щегель // Вісник НАН України. – 2012. – №7. – С. 32-46.

4. Драбаніч А. В. Класифікація інновацій за інтересами суб'єктів інноваційного процесу / А. В. Драбаніч // Економіка та держава. – 2014. – № 2. – С. 30-32.

Ключові слова: інноваційний розвиток, державна інноваційна політика, політико-економічна складність національного розвитку.

Ключевые слова: инновационное развитие, государственная инновационная политика, политико-экономическая сложность национального развития.

Keywords: innovative development, state innovative policy, political and economic complexity of national development.